

Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija
Patērētāju tiesību aizsardzības centrs

K.Valdemāra ielā 157, Rīgā, LV – 1013 ♦ tālr. (+371)7388624 ♦ fakss (+371)7388634 ♦ e-pasts: tpkc@apollo.lv

SIA „UTS”
Reģ.Nr. LV 40003701076
Slokas ielā 144
Rīgā, LV-1069

LĒMUMS
par nevienlīdzīgiem un netaisnīgiem
līguma noteikumiem

2007.gada 28.februāris

Nr.13-lg

Patērētāju tiesību aizsardzības centrā (turpmāk – *PTAC*) 2007.gada janvārī un februārī *PTAC* saņemti vairāki (sešpadsmit) patērētāju iesniegumi par līgumsaistību nepildīšanu no SIA „UTS” (turpmāk- *Sabiedrība*) puses, kuriem pievienoti līdzīga satura līgumi par konstrukciju (logu) izgatavošanu un uzstādīšanu, kā arī informatīvo un konsultatīvo pakalpojumu sniegšanu, kas saistīti ar Izpildītāja izgatavoto konstrukciju ekspluatāciju (turpmāk- *Līgums*).

PTAC, izskatot lietā esošos materiālus, **konstatē**:

[1] *PTAC* veica *Līguma* izvērtēšanu, un 2007.gada 25.janvārī *PTAC* saskaņā ar *Patērētāju tiesību aizsardzības likuma* (turpmāk- *PTAL*) 26.panta otrās daļas noteikumiem un Ministru kabineta 2006.gada 1.augusta noteikumu Nr.632 „*Patērētāju tiesību aizsardzības centra nolikums*” (turpmāk- *Nolikums*) 6.3. un 6.4.apakšpunktu pieprasīja līdz 2007.gada 7.februārim *Sabiedrībai* sniegt informāciju par to, vai tādi paši līgumi ir noslēgti un šādi līgumu projekti tiek piedāvāti arī citiem patērētājiem, kā arī sniegt informāciju par veiktajām darbībām sakarā ar iepriekš konstatēto netaisnīgo līguma noteikumu izslēgšanu vai grozīšanu (t.i., patērētājiem piedāvāto līgumu projektu grozīšana, *PTAC* konstatēto netaisnīgo līguma noteikumu atzīšanu par spēkā neesošiem un pārtraukšana pildīt ar patērētājiem noslēgtajos līgumos). Tāpat *PTAC* aicināja *Sabiedrību* saskaņā ar *Administratīvā procesa likuma* 62.panta pirmās daļas noteikumiem izteikt viedokli par *Līguma* noteikumu atbilstību *PTAL* un citu normatīvo aktu prasībām.

[2] *PTAC* līdz šim brīdim nav saņemta nekāda informācija no *Sabiedrības*.

PTAC, izvērtējot *Līgumu* un lietā esošos materiālus, **secina**:

1. Saskaņā *PTAL* 1.panta 3.punktu personas, kas vērsušās *PTAC* sakarā ar *Sabiedrības* līgumsaistību nepildīšanu, ir uzskatāmas par patērētājiem, savukārt SIA „UTS” atbilstoši *PTAL* 1.panta 4.punktam- par pakalpojuma sniedzēju, līdz ar to noslēgtajam *Līgumam* ir jāatbilst *PTAL* prasībām.

2. Saskaņā ar *PTAL* 25.panta ceturtais daļas 6.punktu *PTAC* funkcijās ietilpst „patērētāju tiesību ievērošanas uzraudzība līgumu projektos un līgumos, ko patērētāji slēdz ar ražotājiem, pārdevējiem vai pakalpojumu sniedzējiem, arī normatīvajos aktos paredzēto darbību veikšana, lai ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs grozītu līguma projektu vai pārtrauktu pildīt līguma noteikumus, ja līguma projektā vai noslēgtajā līgumā konstatēti netaisnīgi vai neskaidri noteikumi”. Tādējādi *PTAC* veica *Līguma* izvērtēšanu savas kompetences ietvaros.

3. Saskaņā ar *PTAL* 3.panta 2.punkta noteikumiem „patērētāja tiesības ir pārkāptas, ja nav ievērots līgumslēdzēju pušu vienlīdzības princips un līguma noteikumi ir netaisnīgi”. Savukārt saskaņā ar *PTAL* 6.panta pirmo daļu „ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs nedrīkst piedāvāt tādus līguma noteikumus, kas ir pretrunā ar līgumslēdzēju pušu tiesiskās vienlīdzības principu, šo likumu un citiem normatīvajiem aktiem”. Tātad atbilstoši *PTAL* 6.panta pirmās daļas noteikumiem *Sabiedrība* nedrīkst iekļaut netaisnīgus līguma noteikumus patērētājiem piedāvātajos līgumos un to projektos. *PTAL* 6.panta ceturtajā daļā noteikts, ka, „novērtējot līguma noteikumus, ņem vērā pārdotās preces vai sniegtā pakalpojuma raksturu, visus apstākļus, kādos līgums noslēgts, kā arī noslēgtā līguma un ar to saistītā līguma noteikumus”.

4. Lai arī *Līgums* ir parakstīts, tomēr *PTAL* ir paredzēti izņēmumi no vispārējiem līgumu slēgšanas noteikumiem. Lai konstatētu, vai attiecīgais līguma noteikums ir apspriests, jāņem vērā *PTAL* 6.panta piektajā un septītajā daļā noteiktais. Saskaņā ar *PTAL* 6.panta piektajā daļā teikto „līguma noteikums vienmēr ir uzskatāms par savstarpēji neapspriestu, ja līgums sastādīts iepriekš un patērētājam nav bijis iespējams ietekmēt attiecīgā līguma noteikumus”. No šīs tiesību normas izriet, ka noteikums vienmēr uzskatāms par neapspriestu, ja tas ir sastādīts iepriekš un patērētājam tādēļ nav bijusi iespēja iespaidot tā saturu. Vistipiskākais šāda gadījuma piemērs ir tipveida jeb standartlīgums. Šāds viedoklis ir pamatots arī tiesību doktrīnā: „standartlīgumi *per se* tiek uzskatīti par neapspriežamiem, tāpēc standartnoteikumu piemērošanas gadījumā faktiski nav nekādas juridiskas iespējas izvairīties no *Netaisnīgu līgumu direktīvas* piemērošanas. Pat skaidri izteikts patērētāja apliecinājums, ka viņš ir iepazīstināts ar līguma standartnoteikumiem un vienojies par tiem neizslēdz direktīvas piemērošanu” (Zadraks G. „*Direktīvas 93/13/EEK par netaisnīgiem noteikumiem patērētāju līgumos nepieciešamā reforma*”// „*Likums un Tiesības*”, 2005. Nr.4, 103.lpp.). Turklāt atbilstoši *PTAL* 6.panta sestajai daļai, „ja ir apspriesti atsevišķi līguma noteikumi vai atsevišķu noteikumu attiecīgi aspekti, tad nevar uzskatīt, ka savstarpēji apspriesti ir arī pārējie līguma noteikumi”. Savukārt, *PTAL* 6.panta septītā daļa nosaka, ka „ja ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs apgalvo, ka līguma noteikumi ir savstarpēji apspriesti ar patērētāju, viņa pienākums ir to pierādīt”.

PTAC norāda, ka par apspriestiem līguma noteikumiem uzskatāmi līguma noteikumi, par kuriem līgumslēdzēji savstarpēji apspriežot (savstarpēji apmainoties viedokļiem) ir vienojušies. Līdz ar to parakstīts līgums pats par sevi nav pietiekams pierādījums tam, ka līgumslēdzēji savstarpēji apsprieda katru līguma noteikumu atsevišķi (sk. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 7.marta spriedums lietā Nr.C30519003 motīvu daļas 14.punktu).

PTAC konstatē, ka 2007.gada janvārī un februārī *PTAC* saņēmti sešpadsmit patērētāju iesniegumi un tiem pievienotie līgumi, piemēram, 2006.gada 19.septembra

līgums, kas noslēgts ar (...), 2006.gada 19.septembra līgums, kas noslēgts ar (...), 2006.gada 4.oktobra līgums, kas noslēgts ar (...), 2006.gada 9.oktobra līgums, kas noslēgts ar (...) u.c.. *PTAC* konstatē, ka minētie līgumi satur identiskus noteikumus, un tie noslēgti attiecībā uz to pašu līguma priekšmetu.

Līdz ar to *PTAC* secina, ka *Līguma* noteikumi ir līgumslēdzējušu neapspriesti, jo patērētājiem, ir ticis piedāvāts iepriekš sagatavots līgums un viņiem nav bijis iespējams ietekmēt *Līguma* noteikumus.

5. *Līguma* 5.1.apakšpunkts nosaka: „*Pēc šī līguma 1.punktā noteiktā darba izpildes Pasūtītājs un Izpildītājs paraksta preču pavadzīmi-rēķinu, ar kuru Pasūtītājs apliecina, ka viņam nav pretenziju par Izpildītāja darba kvalitāti.*” *PTAC* norāda, ka šāds līguma noteikuma saturs ir uzskatāms par formālu, jo līgumā nevar noteikt, ka līdz ar preču pavadzīmes-rēķina parakstīšanu patērētājs atsakās nākotnē izvirzīt pretenzijas par Izpildītāja darba kvalitāti. Saskaņā ar *PTAL* 27.panta pirmo daļu patērētājs ir tiesīgs pieteikt prasījumu ražotājam, pārdevējam vai pakalpojuma sniedzējam par preces vai pakalpojuma neatbilstību līguma noteikumiem divu gadu laikā no preces iegādes vai pakalpojuma saņemšanas dienas.

Tātad *PTAC* uzskata, ka *Līguma* 5.1.apakšpunktu vajadzētu grozīt, paredzot, ka šis noteikums neizslēdz patērētāja tiesības nākotnē pieteikt prasījumu par līguma noteikumiem neatbilstošu pakalpojumu.

6. Attiecībā uz *Līguma* 5.2.apakšpunktā ietverto noteikumu, kas nosaka, ka „*gadījumā, ja Pasūtītājs konstatē izpildītā darba neatbilstību kvalitātei, vai atklāj konstrukciju bojājumus, vai saņem pavadzīmei neatbilstošas konstrukcijas, Pasūtītājs nekavējoties sastāda aktu, kuru paraksta Pasūtītājs un Izpildītāja pārstāvis. Ja kļūme ir radusies Izpildītāja vainas dēļ, Izpildītāja pienākums ir pieņemt kvalitātei neatbilstošu vai bojātu konstrukciju atpakaļ un apmainīt to,*” *PTAC* norāda, ka šāds līguma noteikuma formulējums patērētāju tiesību izpratnē ir pārāk šaurs, jo patērētājam ir plašākas tiesības attiecībā uz pakalpojuma neatbilstību kvalitātei. *Līguma* noteikumā, uzskaitot patērētāja tiesības sakarā ar pakalpojuma neatbilstību līguma noteikumiem, nav jāaprobežojas ar konkrētajām Pasūtītāja tiesībām (apmainīt konstrukciju), bet jāietver arī pārējās patērētāja tiesības atbilstoši *PTAL* 29.panta pirmās daļas noteikumiem, tas ir, patērētāja tiesības prasīt samazināt sniegtā pakalpojuma cenu, bez atlīdzības novērst pakalpojuma neatbilstību līguma noteikumiem vai atlīdzināt patērētājam izdevumus par neatbilstības novēršanu, atcelt līgumu un atmaksāt patērētājam par pakalpojumu samaksāto naudas summu.

Līdz ar to *PTAC* norāda, ka *Līguma* 5.2.apakšpunktu vajadzētu grozīt atbilstoši augstāk minētajam.

7. *Līguma* 7.2.apakšpunkts paredz, ka „*par šī līguma 3. un 4.punktā noteikto maksājumu veikšanas termiņu kavējumu Pasūtītājs maksā Izpildītājam līgumsodu 0,1% (nulle komats viens procenti) apmērā no 3.1.punktā noteiktās summas par katru nokavēto dienu*”. Savukārt *Līguma* 7.3.apakšpunkts nosaka, ka „*par maksājuma kavējumu Pasūtītājs maksā Izpildītājam līgumsodu 0,5% (nulle komats pieci procenti) apmērā no nokavētā maksājuma summas par katru nokavēto dienu. No saņemtās Pasūtītāja naudas vispirms tiek dzēsts līgumsods, bet pēc tam pamatparāds.*”

PTAC konstatē, ka *Līguma* 7.2.apakšpunktā un 7.3.apakšpunktā ir paredzētas sankcijas attiecībā pret pakalpojuma saņēmēju gadījumā, ja tas neveic savlaicīgi *Līgumā* noteiktos maksājumus. Kā izriet no *Civillikuma* 1761.panta, „*līgumsods ir*

pametums, ko kāda persona uzņemas ciest sakarā ar savu saistību tajā gadījumā, ja viņa šo saistību neizpildītu vai neizpildītu pienācīgi”.

No *Līguma* 7.2.apakšpunkta un 7.3.apakšpunkta noteikumiem izriet, ka gadījumā, ja *Līgumā* noteikto maksājumu veikšana tiek kavēta, tad pakalpojuma sniedzējam ir tiesības papildus līgumsodam 0,1% apmērā pieprasīt arī līgumsodu 0,5% apmērā par katru nokavēto dienu. Tātad jāsecina, ka šādā gadījumā patērētājam vienlaicīgi var tikt piemēroti divi līgumsodi. *PTAC* konstatē, ka var rasties situācija, ka patērētājam par vienu un to pašu pārkāpumu (ja maksājumu veikšana tiek kavēta) ir jāmaksā dubultais līgumsods - gan līgumsods 0,1% apmērā, gan līgumsods 0,5% apmērā. Lai arī līgumsoda funkcija ir atturēt patērētāju no līgumsaistību pārkāpšanas, taču ar līgumsoda palīdzību nedrīkst iedzīvoties uz otras puses rēķina.

Līdz ar to *PTAC* norāda, ka *Līguma* 7.3.apakšpunkta noteikumi patērētāju nostāda neizdevīgā stāvoklī un ir pretrunā ar labticīguma prasībām, un saskaņā ar *PTAL* 6.panta trešās daļas 1.punktu (kontekstā ar *PTAL* 5.panta otrās daļas 5.punktu) ir vērtējami kā netaisnīgi līguma noteikumi. *PTAC* norāda, ka *Līguma* 7.3.apakšpunkta noteikumi ir izslēdzami no *Līguma* satura, lai neveidotos situācija, kad patērētājam par vienu un to pašu pārkāpumu ir jāmaksā dubultais līgumsods.

PTAC arī uzskata, ka *Līguma* 7.2.apakšpunktā ietvertais noteikums, ka patērētājam jāmaksā līgumsods 0,1% apmērā no 3.1.apakšpunktā noteiktās summas (tas ir, pakalpojuma kopējās cenas), ir netaisnīgs, jo saskaņā ar *PTAL* 6.panta trešās daļas 4.punkta noteikumiem par netaisnīgu uzskatāms līguma noteikums, kas paredz neproporcionāli lielu līgumsodu. *PTAC* norāda, ka, pastāvot noteikumam, ka līgumsods tiek aprēķināts no pakalpojuma kopējās cenas, nevis no atlikušā parāda summas, var izveidoties situācija, ka līgumsods daudzkārt pārsniedz parāda summu.

PTAC atzīmē, ka saskaņā ar *Civillikuma* 1716.pantu līgumsods ir pametums, ko kāda persona uzņemas ciest sakarā ar savu saistību tajā gadījumā, ja viņa šo saistību neizpildītu vai neizpildītu pienācīgi, taču līgumsods nav līdzeklis, ar kura palīdzību kreditors ir tiesīgs iedzīvoties uz parādnieka rēķina. *PTAC* vērs uzmanību uz to, ka arī civiltiesību doktrīnā valda uzskats, ka ”Latvijā, vadoties no labiem tikumiem, pārāk lielu līgumsodu varētu atzīt par netaisnu” (K. Torgāns: Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.-2400.p.) R: Mans Īpašums, 2000, 225.lpp.). *PTAC*, vērtējot līgumsoda proporcionalitāti, ņem vērā arī *PTAL* 5.pantā noteikto līgumslēdzēju pušu tiesiskās vienlīdzības principu, no kā izriet, ka, vērtējot līgumsoda apmēru, jāievēro arī labticīguma prasības, kā arī tas, ka līgumsoda apmērs nedrīkst būt tāds, kas nostāda patērētāju neizdevīgā stāvoklī, t.i., līgumsods nedrīkst būt nesamērīgi liels. Tāpat, vērtējot līgumsoda proporcionalitāti, jāvadās no samērīguma kritērija, kas izriet no labas ticības principa, ievērojot, ka ”pie samērīguma noteikšanas jāņem vērā visas kreditora intereses un parādnieka spējas” (K. Torgāns: Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.-2400.p.) R.: Mans Īpašums, 2000, 225.lpp.).

Tādējādi *PTAC* norāda, ka *Līguma* 7.2.apakšpunkta noteikums daļā par to, ka līgumsods tiek aprēķināts „no 3.1.punktā noteiktās summas” ir netaisnīgs, un tas ir grozāms, nosakot, ka līgumsods tiek aprēķināts no atlikušā parāda summas.

Vienlaikus *PTAC* konstatē, ka *Līguma* 7.2. un 7.3.apakšpunkta noteikumi paredz sankciju tikai pret Pasūtītāju jeb patērētāju. *PTAC* norāda, ka, lai tiktu nodrošināts pušu tiesiskās vienlīdzības princips, *Līgumā* ir jāparedz arī sankcija (līgumsods) pret Izpildītāju līgumsaistību nepildīšanas gadījumā.

8. *Līguma 7.4.apakšpunkts* nosaka: „*Strīdi un nesaskaņas starp līgumslēdzējām pusēm tiek risināti savstarpēju pārrunu ceļā. Ja nav panākta vienošanās starp līgumslēdzējām pusēm, jebkurš strīds, nesaskaņa vai prasība, kas izriet no līguma, kas skar to, vai tā pārkāpšanu, izbeigšanu vai spēkā neesamību, tiks izšķirts Latvijas Augstākajā šķīrējtiesā, Rīgā, saskaņā ar šīs šķīrējtiesas reglamentu viena šķīrējtiesneša sastāvā latviešu valodā*”.

No šī apakšpunkta izriet, ka visi strīdi un nesaskaņas tiks risinātas sarunu ceļā, bet gadījumā, ja vienošanās netiks panākta, visi strīdi tiks risināti Latvijas Augstākajā šķīrējtiesā. Līdz ar to *PTAC* secina, ka minētais *Līguma* noteikums ietver šķīrējtiesas klauzulu. Saskaņā ar *PTAL* 6.panta trešās daļas 7.punkta noteikumiem par netaisnīgiem līguma noteikumiem uzskatāmi noteikumi, kas ”izslēdz vai kavē patērētāja tiesības vērsties patērētāju tiesību aizsardzības iestādēs vai tiesā, paredz strīdu izskatīšanu tikai šķīrējtiesā”. No konkrētās tiesību normas izriet, ka jebkurš līguma noteikums, kas kavē patērētāju izmantot iepriekš minētās tiesības, ir uzskatāms par netaisnīgu. Tā kā *Līguma 7.4.apakšpunkts* paredz strīdu izskatīšanu tikai šķīrējtiesā- Latvijas Augstākajā šķīrējtiesā, tad minētais līguma noteikums ir uzskatāms par netaisnīgu līguma noteikumu *PTAL* izpratnē un ir atzīstams par spēkā neesošu, jo patērētājam tiek liegta iespēja realizēt savu tiesību aizsardzību Latvijas Republikas vispārējās tiesu instancēs un līdz ar to tiek kavētas patērētāja likumīgās tiesības uz savu tiesību aizsardzību tiesā. Tas izriet arī no *Civilprocesa likuma* 132.panta pirmās daļas 2.punkta noteikumiem, kas nosaka, ka tiesnesis atsakās pieņemt prasības pieteikumu, ja puses likumā noteiktā kārtībā ir vienojušās par strīda izskatīšanu šķīrējtiesā. *PTAC* norāda, ka, lai gan *Civilprocesa likumā* ir noteikts regulējums par šķīrējtiesām, tomēr domstarpības un strīdus, kuros viena puse ir patērētājs (kas uzskatāms par „vājāko līgumslēdzējpusi”) nav pieļaujams izskatīt tikai šķīrējtiesā, ņemot vērā, ka šķīrējtiesas spriedums nav pārsūdzams.

Tāpat *PTAC* vērš uzmanību uz to, ka Satversmes tiesa 2005.gada 17.janvāra spriedumā lietā Nr. 2004-10-01 9.3.2.rindkopā ir norādījusi, ka patērētāju tiesības paredz īpašus ierobežojumus šķīrējtiesas līguma slēgšanai.

PTAC atzīmē, ka arī Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments 2006.gada 7.marta spriedumā lietā Nr.C30519003 ir atzinis, ka šķīrējtiesas klauzula ar patērētāju noslēgtā līgumā uzskatāma par netaisnīgu līguma noteikumu.

Tātad *PTAC* norāda, ka *Līguma 7.4.apakšpunkts* ir uzskatāms par netaisnīgu līguma noteikumu.

Ņemot vērā augstāk minēto un pamatojoties uz *PTAL* 3.panta 2.punktu, 5.panta otrās daļas 5.punktu, 6.panta pirmo daļu, 6.panta otro daļu, 6.panta trešās daļas 1.punktu, 6.panta trešās daļas 7.punktu, 6.panta ceturto, piekto, sesto, septīto, astoto daļu, 25.panta ceturtais daļas 6.punktu, 25.panta astotās daļas 1.punktu, *PTAC* **uzdod SIA „UTS”**:

- 1) pārtraukt pildīt netaisnīgo *Līguma 7.3.apakšpunktu*, *Līguma 7.4.apakšpunktu*, kā arī *Līguma 7.2.apakšpunktu* daļā, kas paredz, ka līgumsods tiek aprēķināts „no 3.1.punktā noteiktās summas”, ar patērētājiem noslēgtajos līgumos;
- 2) mēneša laikā no administratīvā akta spēkā stāšanās brīža izslēgt no patērētājiem piedāvātajiem līgumu projektiem tāda paša satura noteikumus

kā *Līguma 7.3.apakšpunkts* un *Līguma 7.4.apakšpunkts*, kā arī grozīt patērētājiem piedāvātajos līgumu projektos tāda paša satura noteikumus kā *Līguma 5.1.apakšpunkts* un *5.2.apakšpunkts*, kā arī *Līguma 7.2.apakšpunkts* daļā, kas paredz, ka līgumsods tiek aprēķināts „no 3.1.punktā noteiktās summas”;

- 3) sniegt informāciju *PTAC* par administratīvā akta izpildi pirms administratīvā akta lemjošajā daļā noteiktā izpildes termiņa beigām atbilstoši *PTAL 25.panta* desmitās daļas noteikumiem (tai skaitā iesniedzot pārstrādāto līguma projektu).

Saskaņā ar *Administratīvā procesa likuma 70.panta* pirmo daļu, *76.panta* pirmo daļu un otro daļu, *79.panta* pirmo daļu un *Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta* pirmo daļu šo administratīvo aktu adresāti var apstrīdēt Latvijas Republikas Ekonomikas ministrijā viena mēneša laikā kopš tā paziņošanas adresātiem, iesniedzot iesniegumu Patērētāju tiesību aizsardzības centrā, Rīgā, Kr. Valdemāra ielā 157.

Direktore (paraksts)
(zīmogs)

B.Vītoliņa

(...)

IZRAKSTS PAREIZS